

Almanach

För Skott-Året

Efter vår Frälsares CHRISSTI Födelse,

1780.

Öfver LUNDS Horizont.

Eller 55 grad. 42. min. Nöjdhögd och $17\frac{2}{3}$
tids min. Meridian - Skillnad Wester om
Uppsala Observatorium.

Efter Kongl. Maj:ts Nådige Stad-
gande, utgifwen

Åf Dess Wetenskaps Academie.

Mån.
Förm.
den 12
Nov.

Stockholm, tryckt hos PET. HESSELBERG.

Exemplaret säljes häfsadt och skuret för 1 Skilling.

Om Kol- eller Sot- ar på Hvetet.

Kol eller sot är en sjukdom, som spörjes hos all slags säd samt på många växter, men allmänast på hvetet. Derom finnes mycket skrifvit i Hushålls-böcker, med föreslagna botemedel deremot. Många hafwa ment, at denne sjukdom kommer af någon skadelig dagz eller vätska, andre, af årens beskaffenhet: en del skjuta skulden på maskar, andre åter tro, at sjukdomen består uti et slags Swamp. Man länmar alla dessa upgifna orsaker i deras värde och til vidare pröfning; men det tyckes med säkerhet kunna sägas, at hvarken kan åren vara skuld dertil, om den ej besväras af för mycket syra, ei heller kunna maskar trivas annorstädes, än i sjukliga växter och frön, icke heller någon swamp upstå, där den icke trivas, som är uti syra. Orsaken torde fördenckul stadna i en förskänd närings-saft, eller i en skärpa, som angriper det mjölkaktiga i fröet, och det, liksom en eld, förbränner. Den skärpa är en skadelig syra, hvarsföre och fast i jord, hvaruti dock hvetet bäst växer, besvämar denna sjukdom. Tages syran och skärpan bårt, så försvinna och gemenligen kol-aren. Det är

är nästan åfven så med det mycket oliaktiga linfröet, som icke utan föredången torkning bör utsås, hvarigenom den skärphet, som kan åtfölja oljan, förstingras.

Af denna grund brukas med säker fördel och nytta, at kalka hvetet, innan det utsås, hvarigenom denna sjukdom förekommes, emedan kalken har en torkande egenkap, och bårttager syran, så väl utur fröet, som utur åren. Man behöfver allenaast wåta det hvetet, som man årnar utså, och sedan strö derpå något kalk, under jämn omrörning, samt låta det öfver natten insupa litet kalk-watten, hwarefter det utsås. Til en Tunna Hwete behöfves hö st en otttondedels tunna släckt kalk. Den sjukdom kan också förekommas, då ei annat än års-gammalt sot-fritt Hwete brukas til utsåde, som öfver Sommaren fått tillräckelig torkning, hvarigenom syran blifwit förstörd: åfven så, om nytt hwete förut blifwit något riadt och torkadt, innan det utsås, hwilket af fleras säkra försäret är utrönt. Men kalken har dock deruti företräde, at om det hwete, som skal utsås, är redan smittadt med sot, kan det genom kalken förbättras, men då måjle

måste det, första året, ligga 8 dagar, och andra året 4 dagar i kalken, hwarefter aldeles sot-fritt h्वete ernås, som är försökt.

Eljest har en försaren och wäl känd Landtman upgitwit följande botemedel emot sot-ar i h्वetet. Om hösten, wintren eller våren tager man så mycket tröskadt och kastadt sot-fritt h्वete, som man nästa höst tänker utså, och utbreder det jämnt, til högt en tvåår-hands högd, på andra bottnen i Spanmåls-boden. Så snart safwen börjar komma i granen, affår man toppar af gran-qwistar, tillet quarters länud, och sticker dem, ju tätare desto bättre, öfwer alt uti det utbredda h्वetet, som sedan lemnas orördt öfwer sommaren, til des sänings-tiden insåker, då grantopparne räffas bort, och h्वete tre på wanlikt sätt utsås. Således en gång preparadt h्वete skal sedan, utan vidare årlig beredning, hålla sig i 20:de led, eller i 20 år, frött för sot, allenast det ej upblandas med annat oberedt h्वete. Detta lemnas til vidare försökt. Kan hända, at torfningen härwid, enligt hwad öfwan anfördt är, gör det måsta, och mer än grantopparna. Det bestyrker således åtminstone, at ut-

sets torfning, i synnerhet hwad nytt h्वete angår, är ganska nödig.

Mycket anledning kan wäl vara at twifla, om något fel uti utsådet, eller ock uti sjelfwa åkren, är enda orsaken til sot-ar. I förra händelsen, skulle alla de ar, som upstå af et och samma frö, vara sot-ar, hwilket dock ej sker; ty ofta äro, i bland flera strån och ar, som uprunnit af samma rot, de flästa friska, men allenast et eller annat so-tigt: ja ofta finnas, uti et och samma ar, några friska och några sotiga korn. Wore åkrens beskaffenhet ensam lund, borde hela åkrar, eller åtminstone wiha stycken deraf, bära idel sot-ar, då man likwäl gemenligen finner sot-ar allenast här och där, blandade med friska. Det synes derföre troligt, at någon annan ännu obekant orsak, såsom små maskar, eller någon annan åkomma wid blomningen, bidrager til denna sjukdom på såden. Icke desto mindre, emedan försarenheten intyggar, at frö-hvetets kalkande och torfning något hjälpa til bot, böra de ingalunda försummas, i synnerhet torfningen, som ock i flera affeenden är nyttig.